

Я. А. Рожко,
студентка 4 курсу
спеціальності «Соціальна робота»
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
rozkoarina00@gmail.com

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
Г. М. Олійник

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ВІЛЬНОГО ЧАСУ У СТУДЕНТІВ: СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Важливою умовою оптимального вирішення завдань, що стоять перед студентом у роки навчання, є розуміння важливості раціональної організації часу і наявності досвіду його використання. Практичні спостереження за діяльністю студентів свідчать про наявний брак такого досвіду у більшості з них. Особливо проблематичним для багатьох студентів є використання вільного часу. Вільний час приваблює студентів нерегламентованістю, самостійним вибором різних занять, можливістю поєднувати в ньому різні, як розважальні, так і розвиваючі види діяльності. Однак потужний педагогічний потенціал вільного часу для значної частини студентів залишається неусвідомленим, нереалізованим. Вільний час сприймається як час розваг. Такий стан певною мірою пояснюється зростанням споживацьких орієнтацій і тенденцією до зниження колективістських засад. Цьому сприяє руйнація культурної інфраструктури, надмірна комерціалізація культурно-дозвілєвої сфери, витиснення з її структури безкоштовних культурних послуг. Впровадження ринкових умов викликало до життя таке явище як робота студентів у позанавчальний час з метою заробітку. За таких обставин потенціал вільного часу як важливого чинника всебічного розвитку студентів значно зменшується, що обумовлює необхідність зосередити увагу на вивченні характеру використання вільного часу студентами, його кількісних і якісних характеристик, визначенні умов удосконалення організації вільного часу студентства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні питання організації навчально – виховного процесу досліджують: Л. В. Сохань, В. М. Піча, А. І. Комарова, Н. І. Черниш, В. І. Астахова, О. О. Якуба та ін. У їх дослідженнях аналізуються проблеми молоді, особливості молодіжної субкультури і, зокрема, інтереси та ціннісні орієнтації студентів у дозвілєвій сфері. До вивчення особливостей формування та розподілу вільного часу чималих зусиль доклали українські соціологи Л. А. Аза, Є. І. Головаха, Н. О. Победа, О. О. Ручка, О. М. Семашко, Н. М. Цимбалюк та інші. Однак слід констатувати, що питанням аналізу сучасного стану вільного часу студентів, тенденцій його використання студентською молоддю приділяється недостатньо уваги.

Мета статті полягає у обґрунтуванні культури вільного часу студентів.

Сутнісною характеристикою вільного часу філософи і соціологи визнають вільну діяльність і визначають його як сферу вільної діяльності. У дослідженні Б. А. Трегубова узагальнені основні принципи вільної діяльності, а саме: це сама можливість мати вільний час, позбавлений необхідної діяльності; свобода вибору занять за власним розсудом; зміна видів діяльності у вільний час та їх взаємозаміна, вільне чергування та послідовність; безпосередня спрямованість культурно-дозвілєвої діяльності, на відміну від необхідних занять, на розвиток особистості [4, с. 17].

Сутність вільного часу обумовлює його зміст, тобто упорядковану сукупність видів діяльності та занять, весь реальний процес культурно-дозвілєвої діяльності, реалізованої у визначених формах.

Соціальний феномен вільного часу і дозвілля останніми роками привертає увагу дедалі більшого кола дослідників. Він стає предметом обговорення не тільки фахівців, а й широкої громадськості. Вільний час – складова соціального часу, звільнена від виробничих та побутових справ, яка охоплює сферу вільної діяльності людини. Дозвілля – сукупність видів діяльності, призначених для задоволення фізичних, духовних та соціальних потреб людей у вільний час [3, с. 215].

Вільний час студентів – це частина позанавчального часу, атрибутивною ознакою якого є вільна діяльність за власним вибором. За своєю сутністю і змістом вільний час студентів доповнює навчальний і заповнюється науково-пізнавальною, професійною, громадською культурною діяльністю, різними формами дозвілля, в процесі яких формується висококваліфікований спеціаліст з вищою освітою, активний громадянин своєї країни.

Аналіз наукових досліджень з проблем вільного часу студентів та його організації дозволив дійти висновку, що незважаючи на різнотлумачення у визначенні понять «вільний час студентів», «позанавчальна діяльність студентів», всі дослідники солідарні у спрямованості діяльності студентів у вільний час на всебічний розвиток їх особистостей, що й становить його соціально-педагогічну сутність.

Найбільш поширеною структурою часового простору життєдіяльності студентів визнана структура, що складається з двох основних частин: навчального та позанавчального часу. В свою чергу позанавчальний час розподіляється на чотири основні групи:

- 1) час, пов'язаний з навчанням;
- 2) час, що витрачається на різні домашні справи та інші побутові потреби;
- 3) час, пов'язаний із задоволенням фізіологічних потреб;
- 4) вільний час.

У науковій літературі характеризується структура вільного часу студентів. Так, М. Г. Бушканець вважає, що структура вільного часу складається з декількох груп, а саме:

- 1) діяльності, пов'язаної з освоєнням соціальної інформації (читання, відвідування театрів, виставок, перегляд телепрограм, кінофільмів, спілкування з мистецтвом тощо);
- 2) діяльності, пов'язаної із соціальним спілкуванням (бесіди, зустрічі, обговорення, прогулянки, громадська діяльність);
- 3) індивідуальне проведення часу (аматорські заняття, пасивний відпочинок, прогулянки тощо);
- 4) спорт як особливий вид діяльності у вільний час, поєднуючий як функцію соціального спілкування, так і свої специфічні функції [1, с. 31].

Актуалізація потенційних можливостей вільного часу здійснюється через численні функції. Більшість вчених наділяє статусом головних дві функції вільного часу: розвиваючу і компенсаторну (рекреаційну), їм підпорядковані комунікативна, регулятивна, орієнтаційна тощо [2, с. 72].

Головною метою розвиваючої функції є спрямованість на розвиток сутнісних сил людини. У більш вузькому сенсі вона проявляється в розвитку природної обдарованості особистості.

Компенсаторна функція виконує важливу роль в реалізації потенціалу вільного часу студентів. Саме вона відволікає індивіда чи якусь тимчасову групу студентів від участі в напружених формах інтелектуальної діяльності для того, щоб відпочити і отримати емоційну розрядку.

Орієнтаційна функція вільного часу детермінована прагненням студентів до визначення свого місця в житті, його різних сферах.

Комунікативна функція. Поруч з традиційними формами спілкування завдяки впровадженню нових інформаційних та комунікативних технологій набувають поширення нові форми спілкування через систему електронної мережі між людьми незалежно від місця проживання.

На *регулятивну* функцію покладається важливе завдання забезпечення оптимальних пропорцій різних видів діяльності в загальній структурі вільного часу студентів.

Активно сприяє реалізації педагогічного потенціалу вільного часу студентів його *ігрова* функція. Для студентів ігрова діяльність має важливе значення: вона поєднує принципи розважальності, змагання, використання великої кількості ролей.

Художньо-соціалізуюча функція обумовлена впливом художньої інформації та художньо-творчої діяльності на розвиток особистості, її художнього світу. Мистецтво стає потужним каналом художньої соціалізації значної частини студентів, основною формою якої найчастіше визначається самостійна, ініціативна [2].

Таким чином, на підставі наукових досліджень, ми можемо визначити, що *культура вільного часу студентів* – це важливий компонент загальної культури, це спосіб опанування творчим потенціалом вільного часу, це міра реалізації соціально-культурного потенціалу особистості, міра набутих нею умінь та навичок регулювання вільного часу, міра підготовленості студента до участі та організації соціально-значущих видів вільночасової діяльності. З цього визначення зроблено висновок, що формування культури вільного часу, умінь та навичок його ефективного використання становить собою складову частину процесу формування загальної культури майбутніх спеціалістів і одночасно обумовлюється нею.

Висновки. Культура вільного часу студентів виступає важливим чинником оптимальної реалізації його педагогічного потенціалу. Аналіз наукової літератури та практичного досвіду вищих навчальних закладів дозволяє визначити багаті традиції вітчизняної педагогічної практики з організації вільного часу студентів. Але якщо самій організації вільного часу студентів у вищих навчальних закладах приділяється більш-менш постійна увага, то питання формування культури вільного часу, визначення умов оптимальної реалізації його педагогічного потенціалу і соціально-культурного потенціалу студентів залишаються поза нею і потребують детального вивчення з урахуванням сучасних тенденцій до змін в суспільстві взагалі і зокрема – в системі вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Бушканец М. Г. Свободное время школьника как педагогическая проблема: Метод. пособие. – Казань, 1971. – 120 с.
2. Крылова Н. Б. Формирование культуры будущего специалиста. – М.: Высш. школа, 1990. – 142 с.
3. Соціологія культури: Навч. посібник /О. М. Семашко, В. М. Піча, О. І. Погорілий та ін.; за ред. О. М. Семашка, В. В. Пічі. – К.: Каравела, Львів: Новий світ – 2000, 2002. – 334 с.
4. Трегубов Б. А. Свободное время молодежи: сущность, типология, управление. – СПб.: Изд-во СПб ун-та, 1991. – 153 с.